

Балан Сергій Вікторович

Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-9421-7037>

e-mail: ser_balan@yahoo.com

ЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДЕРЖАВИ

Резюме

У статті зроблена спроба визначити перелік і зміст політичних інститутів, наявність яких уможливує концептуалізацію політичного феномена інформаційної держави. Основний фокус дослідницьких зусиль спрямовано на пошук інституційних критеріїв, наявність яких дозволяє класифікувати певну державу як інформаційну, відмежовуючи її від абстрактного поняття інформаційне суспільство. Метою публікації є визначення фундаментальної ролі політичних інститутів у становленні інформаційної держави та ідентифікації актуальних підходів до її конституювання у політичній сфері.

Досліджено сутність і роль інститутів у державі і суспільства та їх вплив на політичний процес. Стверджується, що ефективні політичні інститути є особливо важливими для функціонування демократичних політичних режимів, оскільки повинні забезпечувати, щоб державні установи діяли чітко в межах своїх законних повноважень з неодмінним дотриманням принципів прозорості і підзвітності. Описано одну з перших спроб виміряти показник «інформаційності» держави, яку здійснив Токійський дослідницький інститут RITE.

У статті висвітлюється процес інституціоналізації інформаційного суспільства на рівні Європейського Союзу. З'ясовано, що на європейському континенті заходи з інституціоналізації інформаційної держави розпочалися наприкінці 90-х років минулого століття. Вони передбачали розробку і ухвалення стратегічних документів для визначення засад державної політики у сфері поведінки з інформацією та впровадження. Подальші кроки з формалізації інститутів інформаційної держави передбачали лібералізацію телекомунікацій разом з нормативним закріпленням соціальних гарантій для членів інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформаційна держава, інформаційне суспільство, політичні інститути, інституціоналізація, прозорість і підзвітність влади, демократія, свобода слова, інформаційна безпека, державна політика, державне управління, правове регулювання, публічна влада.

Вступ

Запорукою та запобіжником від популізму на державному рівні виступають самодостатні політичні інститути, які здатні протистояти мінливим політичним настроям і дотримуватися довготривалої стратегії розвитку галузі. Відтак ключовим для типологізації інформаційної держави є питання того, чи спричиняє її виникнення формування нових владних інститутів або ж зміну функцій і повноважень уже існуючих.

Політичні інститути—це структури та механізми, які організовують, розподіляють і обмежують здійснення політичної влади в суспільстві. У демократичній державі ці інститути покликані забезпечувати представницьке правління, захист прав і свобод та верховенство права. Стан розвитку політичних інститутів має вирішальне значення для динаміки демократичних систем та їх стійкості до внутрішніх і зовнішніх викликів.

Набуття сучасними розвиненими демократичними державами якісно нових ознак й поява нового типу держави - інформаційної - вимагає пошуку закономірностей у формах інституціоналізації нових моделей суспільних відносин, створення державних установ, реалізації політик й ухвалення відповідного законодавства.

Методи дослідження

Метою статті є проаналізувати роль політичних інститутів у формуванні змісту концепту “інформаційна держава” та виявити загальні тенденції інституціоналізації сучасної демократичної держави. Досягнення результатів дослідження стало можливим завдяки застосуванню комплексу загальнонаукових методів аналізу. Для визначення нормативних критеріїв класифікації інформаційної держави було застосовано інституційний метод, що дозволило проаналізувати основні політико-правові фактори, які впливають на формування інформаційної держави, зокрема в частині реалізації прав, свобод та інтересів соціальних суб'єктів в інформаційній сфері. Для з'ясування природи зв'язків між структурними елементами інформаційної держави як системи і впорядкованого набору елементів був використаний системний метод. І нарешті для дослідження емпіричних аспектів функціонування інформаційної держави застосовувався компаративний метод, що дозволило виявити спільні і відмінні характеристики та особливості формування політико-правових інститутів в різних європейських країнах.

Результати дослідження

Витоки концепції інформаційної держави сягають початку 60-х років минулого століття, коли австрійський економіст Ф. Махлуп представив свою концепцію «індустрії знань» [1]. Паралельно японські вчені розвинули цілий дослідницький напрям цього феномену. Саме японським дослідникам приписують впровадження у науковий обіг терміну «*joho shakai*» («інформаційне суспільство», «інфоцентричне суспільство», «інформаційно свідоме суспільство») та похідний від нього «*johoka shakai*», який можна перекласти з японської як інформатизоване суспільство [2].

Дослівний термін «інформаційне суспільство» вперше з'являється в назві роботи «*The Information Society: From Hard to Soft Society*» Ю. Хаяши (Yuichi Hayashi), яка вийшла друком в 1969 році і стала бестселлером в Японії [3, с. 119]. Водночас перша згадка терміну «інформаційне суспільство» у тексті публікації була зроблена в 1968 році Й. Масудою [3, с. 119]. В 1972 році установа якою керував Й. Масуда (Computer Usage Development Institute) випустила дослідження «План для інформаційного суспільства: національна мета до 2000 року» [4, с. 221]. Дослідники зауважують, що бум уваги до інформаційного суспільства був спричинений публікаціями Т. Умесао, в яких він описував «інформаційні індустрії» [3, с. 119]. Вже в 1971 році в Японії було видано систематизовану працю «Словник інформаційних суспільств» [5].

В 1981 році інший японський дослідник Ю. Іто [6, с. 671-698] спробував узагальнити розвиток підходів до дослідження інформаційного суспільства в Японії, а також запропонував кількісні критерії для оцінки обсягів інформації [7, с. 8]. Варто зауважити, що в Японії дослідження інформаційного суспільства здійснювалося переважно дослідниками, об'єктом наукового інтересу яких були комунікації [8, с. 72-73].

У США наступний сплеск уваги до досліджень інформаційного суспільства співпав у часі з підготовкою і проведенням в 1970 році щорічних зборів Американського товариства інформаційних наук (American Society for Information Science), присвяченого темі інформаційно свідомого суспільства [3, с. 118]. З кінця 60-х і до початку 80-х років ХХ століття низка провідних вчених-суспільствознавців присвятили свої праці різним аспектам формування постіндустріального суспільства. Серед них варто згадати передусім З. Бжежинського [9], К. Боулдінга [10, с. 1-13], П. Друкера [11], Е. Тоффлера [12; 13].

Результати досліджень інформаційного суспільства лягли в основу концепції інформаційної держави, яку одним з перших почав розробляти М. Кастельс. У книзі «Підйом мережевого суспільства» [14] автор проголосив початок нової ери, в якій держава все більше покладається на цифрові технології для збору, обробки та поширення інформації. Дослідницьку спадщину М.Кастельса доповнили роботи Й. Бенклера [15], Л. Лессіґа [16], Б.С. Новек [17] та ін.

Політичні інститути встановлюють правила та норми, що регулюють політичну поведінку, процеси прийняття рішень і розподіл влади. У демократичному контексті очікується, що вони відобразатимуть волю народу, функціонуватимуть в інтересах суспільства та сприятимуть інклюзивному та підзвітному врядуванню. Забезпечують сталість системи і знижують важливість особистісного фактору.

Передбачається, що демократичні політичні інститути слугують підвищенню рівня прозорості та підзвітності державної влади. Підзвітність, у свою чергу, виступає механізмом забезпечення відповідальності посадових осіб органів влади за свої дії та рішення тих.

Інституціоналізм розглядає інститути як відносно стійкі набори правил і організованих практик, які є відносно інваріантними в умовах зміни індивідів і мінливих зовнішніх обставин [18, с. 8]. Політико-правові інститути лежать у нормативній площині, маючи своїм фундаментом законодавство або стійкі та тривалі суспільні традиції, які визначають моделі поведінки людей.

Інституціоналізація є одночасно процесом і властивістю певних організаційних структур. Інституціоналізація як процес передбачає, що в державі розвивається організаційна ідентичність та вибудовується сприйняття і легітимність політичного процесу у певній культурі або субкультурі. Вона має наслідком підвищення чіткості та згоди щодо правил поведінки між членами, включаючи розподіл офіційних повноважень. Інституціоналізація передбачає посилення консенсусу щодо того, як правила поведінки мають бути описані, пояснені та виправдані за допомогою спільного для всіх учасників взаємодії словника, очікувань і критеріїв успіху [18, с. 8].

Оскільки інститути є продуктом людини, результатом суспільної взаємодії, вони існують лише тому, що досить велика кількість громадян вірить у їх існування [19]. Інститути вимагають постійного колективного підтвердження та валідації своїх установчих правил, значень і ресурсів. Як зазначив свого часу Д. Норт, інститути—це правила гри в суспільстві, або більш формально, це створені людьми обмеження, які формують людську взаємодію [20, с. 1]. Також можна сказати, що інститути—це тривалі закономірності людських дій у ситуаціях, структурованих правилами, нормами та спільними стратегіями, а також фізичним світом. Правила, норми та спільні стратегії створюються та перевстановлюються людською взаємодією в ситуаціях, що часто виникають або повторюються [21, с. 582]. Варто додати, що політичні інститути формалізуються й забезпечуються державою з її апаратом примусу та системою процедур.

Можна погодитися також і з тим, що основна роль інститутів у суспільстві полягає у зменшенні невизначеності шляхом встановлення стабільної (але не обов'язково ефективної) структури людської взаємодії

[20, с. 6]. Таким чином інститути додають прогнозованості зусиллям політичних суб'єктів та загалом політичній діяльності, завдяки чому досягнення позитивного результату в умовах соціальної взаємодії вимагає менших інвестицій. Історично зростання економіки відбувалося саме в інституційних межах добре розвиненої системи примусу [20, с. 6] за наявності функціональних політичних інститутів.

Наявність інститутів, включно з їх номенклатурою, ієрархією та суспільною легітимністю, слугує критерієм розрізнення сформованих і функціональних політичних систем. Власне політична система держави матеріалізується за посередністю сукупності державних та недержавних політико-правових інститутів, які мають взаємно упорядковані зв'язки.

Інституціоналізація може бути також представлена параметрами складності та взаємоузгодженості складових елементів, які вказують на внутрішню управлінську спроможність відповідної структури [20, с. 6].

Інститути є надзвичайно важливими в умовах демократичного політичного режиму, оскільки всі урядові інститути мають діяти чітко в межах своїх визначених законом повноважень, з дотриманням принципів прозорості і підвітності. Запорука цього в ефективності функціонування політичних інститутів, яка залежить зокрема від якості нормативно-правової бази, яка регулює їх діяльність, або ж ступеня вкорінення політичних традицій у цінностях окремої національної держави.

Інститути мають бути організовані таким чином, щоб надавати посадовим особам і громадянам можливості та стимули брати участь в обґрунтуванні моральних аспектів взаємодії. Інститути також мають бути прозорими в тому сенсі, що їхні фактичні цілі мають збігатися з публічно визнаними цілями. При цьому практика обговорення не повинна обмежуватися інститутами влади [22, с.62-63].

Аналіз політико-правових інститутів є особливо важливим в контексті дослідження концепції інформаційної держави та її практичних імплікацій у кордонах національних держав, оскільки саме наявність інститутів дозволяє ідентифікувати інформаційний атрибут сучасної демократичної держави. Токійський дослідницький інститут RITE (Research Institute of Telecommunications and Economics) був одним з перших, хто здійснив спробу виміряти критерій «інформаційності» держави у своїх звітах за 1968 і 1970 роки. Цей інструмент отримав назву «Joho Keisu» (у перекладі з японської—«інформаційний коефіцієнт» або «індекс»). Індекс демонструє співвідношення державних витрат на «інформаційну» діяльність до загальних витрат. Назagal дослідження RITE належним чином підтвердило вельми правдоподібну гіпотезу про те, що люди витрачають гроші на телефони та книги, коли їхні базові потреби в їжі, одязі та житлі задоволені; або, кажучи формально, в міру економічного розвитку суспільства частка національного доходу, що витрачається на інформацію та комунікації,

зростатиме. Інформаційний коефіцієнт мав очевидну структурну подібність із добре встановленою кореляцією, відомою як закон Енгеля, згідно з яким частка сімейних витрат на їжу змінюється обернено пропорційно сімейному доходу [8, с. 73].

Загалом дослідження RITE підтверджували висновки теоретиків про інформаційне суспільство та інформаційний сектор економіки. Америка досить очікувано стала лідером в інформатизації, а Західна Європа та східноазійські «тигри» її наздоганяли, повільним і швидким темпом відповідно. Методологія, однак, була дуже грубою. RITE не намагався обчислити приватні витрати на інформаційні елементи в сімейних бюджетах, припускаючи натомість, що всі витрати, які не стосуються чогось відверто неінформаційного, як-от продовольство чи транспорт, слід розглядати як пов'язані з інформацією [8, с. 73].

«Joho Keisu» крім інформаційного індексу включав низку інших факторів, які нібито мали вказувати на рівень інформатизованості країни. Вони були організовані таким чином:

А) Інформаційний коефіцієнт (витрати на інформацію як частка загальних витрат); В) Якість інформаційної діяльності (частка працівників сфери послуг у загальній кількості працездатного населення; частка учнів у загальній кількості відповідної вікової групи); С) Обсяг інформації (кількість телефонних дзвінків на людину на рік; загальний наклад газет на 100 чол.; кількість виданих книг на 1000 чол. населення; щільність населення (мірило міжособистісного спілкування); D) Розповсюдження засобів комунікації (кількість телефонних апаратів на 100 чол. населення; кількість радіоприймачів на 100 домогосподарств; кількість телевізорів на 100 домогосподарств) [8, с. 73].

Традиційно першість у здійсненні інновацій належить приватній ініціативі, а не державі. До того ж продукування інновацій саме по собі не є єдиною метою і суттю процесу формування інформаційної держави. Проте саме спроможність держави розробляти і впроваджувати конкурентоспроможні інновації свідчать про її здатність відігравати провідну роль у суспільстві та заохочувати підприємницьку ініціативу [23]. На прикладі США можна переконатися, що держава може не лише заохочувати розвиток економіки знань, але й активно формувати її за допомогою стратегічного бачення, державних політик, цільових інвестицій, податкових стимулів, формування політичних інститутів тощо. Так, наприклад, проведений дослідниками аналіз ключових технологій, на яких збудована технологічна архітектура iPhone, демонструє, що всі вони були профінансовані урядом [24, с. 94-95].

Європейський Союз (ЄС) свого часу розробив низку документів, що заклали фундамент для інституціоналізації інформаційного суспільства, а, по суті, встановили стандарти функціонування універсальної інформаційної держави на міждержавному рівні [25]. Розробка таких документів була

викликана намаганням впорядкувати процеси, пов'язані з функціонуванням «електронної економіки», із врахуванням минулих економічних тенденцій, переважно орієнтованих на ринок акцій, і викликів новій інформаційній економіці. Використана у документах термінологія чітко засвідчує, що під «електронною економікою» малися на увазі економічні аспекти інформаційної держави. Серед пропонованих заходів йдеться зокрема про необхідність: заохочувати європейські підприємства до ширшого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); стимулювати дослідження прикладних технологій інформаційного суспільства, спрямовані на вирішення основних економічних проблем; сприяти організаційним змінам в цілому та новим сталим парадигмам електронної роботи; розвивати навички використання ІКТ та медіаграмотності через впровадження релевантної освіти та впровадження стратегій навчання впродовж всього життя; сприяти е-довірі споживачів [26].

Європейські країни розпочали заходи з інституціоналізації інформаційної держави наприкінці 90-х років. Першим кроком стало ухвалення стратегічних документів державними органами, в яких згадувався термін «інформаційне суспільство». Першою ініціативою Європейської Комісії у «плануванні інформаційного суспільства» була Біла книга «Зростання, конкурентоспроможність і зайнятість», розроблена у 1993 році. Назагал політику формування інформаційного суспільства Європейського Союзу в дев'яності роки можна розділити на дві хвилі: одна в першій половині десятиліття з наголосом на лібералізації телекомунікацій та розвитку інформаційних технологій, а інша в другій половині 1990-х років більше уваги приділяла соціальним аспектам розвитку інформаційного суспільства [27, с. 12.].

Так, у документі «Соціальний вимір інформаційного суспільства та ринок праці. Перш за все люди—наступні кроки» Європейська Комісія представляє набір цілей, на досягнення яких повинна спрямовуватися політика побудови інформаційного суспільства. До них належить: поліпшити доступ до інформації, посилити демократію та соціальну справедливість, сприяти працевлаштуванню та навчанню протягом усього життя, зміцнити потенціал економіки ЄС для досягнення значного і сталого зростання та рівня зайнятості, досягнути і розширити рівні можливості між чоловіками та жінками, сприяти включенню та підтримці людей з особливими потребами та тих, хто не має можливостей покращити своє становище, підвищити якість та ефективність державного управління. З даного переліку можна зробити висновок, що автори документи покладали на інформаційне суспільство свої надії вирішити усі основні проблеми сучасних демократичних держав [28].

У 2010 році було офіційно представлено нове бачення ЄС щодо інформаційного суспільства. Цей план називався «Європейський цифровий

порядок денний — Європа 2020. Стратегія розумного, сталого та інклюзивного зростання».

В Естонії у 1993 році в структурі уряду було створено департамент державних інформаційних систем (RISO). Відтоді плани розвитку ІТ усіх міністерств і відомств мали затверджуватися у RISO, що дозволило відстежувати витрати на ІТ усіх державних установ та координувати їх зусилля [29]. Наступного 1994 року група урядових експертів, ІТ-фахівців та науковців розробила стратегічний документ «Естонський шлях до інформаційного суспільства» з метою встановлення принципів управління сучасними ефективними державними інформаційними системами [30].

У Швеції перший документ, в якому було офіційно викладено бачення побудови інститутів інформаційної держави на політичному рівні було в середині 1990-х років [31, 89]. В 1994 році урядова ІТ-комісія оприлюднила доповідь під назвою «Інформаційні технології—крила для людських здібностей». Завдання ІТ-комісії полягало в тому, щоб сприяти використанню переваг інформаційних технологій у Швеції для покращення якості життя населення та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни. У Швеції закон про бюджет передбачає окремий рядок витрат на «Політику інформаційного суспільства», що охоплює загальні питання цифровізації та використання інформаційних технологій; електронний зв'язок, пошту та основні платіжні послуги.

Фінляндія вже кілька десятиліть є одним зі світових лідерів у сфері ІКТ для адаптації своєї економіки до нових глобальних викликів та реформування державного сектору. Країна формує інститути інформаційної держави через розвиток державних онлайн послуг, обмін даними, відкритий уряд, захист конфіденційної інформації та активного формування бачення перспектив розвитку інформаційної держави у громадян, але зі збереженням фундаментальних цінностей фінського суспільства.

Перша фінська стратегія інформаційного суспільства, яка була складовою національної стратегії, з'явилася в 1994 році. У ній акцентувалася увага на використанні можливостей ІКТ і боротьбі з можливими загрозами в інформаційній сфері [32]. Її основні цілі були включені в офіційну платформу наступного уряду. Ініціатива національного Форуму інформаційного суспільства навесні 1997 року щодо реформування цієї стратегії була підтримана національним Комітетом інформаційного суспільства, Державною радою та Національним фондом досліджень і розвитку. У 1999 році новий уряд включив кілька ініціатив інформаційного суспільства до своєї офіційної програми. Стратегія інформаційного суспільства Фінляндії фокусується на розвитку нових можливостей, які відкривають інформаційні технології у площині особистісного розвитку, міжсуб'єктної взаємодії та реалізації державних політик.

Висновки

Політичні інститути, як форма впорядкування суспільних відносин, відіграють ключову роль для формування інформаційної держави - демократичної держави нового типу. Саме завдяки впровадженню і розвитку політичних інститутів через ухвалення стратегічних документів державного рівня - які встановлювали за мету інформаційну трансформацію та інструменталізували механізм її забезпечення у формі створення спеціалізованих державних установ, ухвалення актів законодавства, виділення бюджетного фінансування - в межах національних держав абстрактне поняття «інформаційне суспільство», яке впродовж другої половини ХХ ст. було в епіцентрі дослідницького інтересу значної кількості вчених, що працювали на перетині соціології, економіки, політології і права, набуло чітких самодостатніх рис і трансформувалося у концепт «інформаційна держава».

Список посилань/References

1. Machlup, F. (2012). *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 436 p.
2. Fietkiewicz, K.J. (2019). *The Development of Information Society in Japan: A Case Study of 21 Metropolitan Areas*. In: *Proceedings of the 2019 Hawaii University International Conferences on Arts, Humanities, Social Sciences & Education (AHSE)*. Honolulu, HI: Hawaii University, 24 p. URL: <https://huichawaii.org/wp-content/uploads/2018/12/Fietkiewicz-Kaja-Joanna-2019-AHSE-HUIC.pdf>
3. Duff, A., Craig, D., & McNeill D. A (1996). *Note on the Origins of the 'Information Society'*. *Journal of Information Science*, Volume 22, 2, 117-122.
4. Wattenberg, U. (1997). *(State) Intervention - The Japanese Experience*. In: *Exploring the Limits*. European Communication Council (ECC): Report, Springer, Berlin, Heidelberg, 219-228.
5. Karvalics, L. (2007). *Information Society—what is it exactly? (The meaning, history and conceptual framework of an expression)*. Budapest. Institute of Advanced Studies Köszeg, URL: https://www.researchgate.net/publication/237332035_Information_Society_-_what_is_it_exactly_The_meaning_history_and_conceptual_framework_of_an_expression
6. Ito, Y. (1981). *'The "johoka shakai" approach to the study of communication in Japan'*. In: Wilhoit G.C. and Bock H. de (eds.) *Mass Communication Review Yearbook*. Sage, Beverly Hills, 671-698.
7. Bates, B. (1984). *Conceptualizing the Information Society: The Search for a Definition of Social Attributes*. Paper presented at the 34th International Communication Association conference, San Francisco. URL: www.cci.utk.edu/~bates/papers/bates-concept-is.pdf

8. Duff, A. (2000). *Information Society Studies*. New York: Routledge, 214 p.
9. Brzezinski, Z. (1970). *Between Two Ages: America's Role in the Technetronic Era*. New York: Viking Press, 354 p.
10. Boulding, K. (1966). The Economics of Knowledge and the Knowledge of Economics. *American Economic Review*. Vol. 56, No. 1/2, March 1, 1-13.
11. Drucker, P. (1969). *The Age of Discontinuity: Guidelines to Our Changing Society*. New York: Harper & Row, 413 p.
12. Toffler, A. (1970). *Future Shock*. New York: Random House, 505 p.
13. Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. Collins, 1980, 544 p.
14. Castells, M. (2010). *The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume 1: The Rise of the Network Society*. 2nd ed. Oxford: Wiley Blackwell, 597 p.
15. Benkler, Y. (2006). *The wealth of networks: how social production transforms markets and freedom (1st ed.)*, New Haven, Conn: Yale University Press, 515 p.
16. Lessig, L. (1999). *Code and Other Laws of Cyberspace*. New York: Basic Books, 320 p.
17. Noveck, B.S. (2010). *Wiki Government: How Technology Can Make Government Better, Democracy Stronger, and Citizens More Powerful*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2010, 247 p.
18. Olsen, J. (2009). Change and continuity: an institutional approach to institutions of democratic government. *European Political Science Review*, 1:1, 3-32.
19. Searle, J.R. (1995). *The Construction of Social Reality*. New York: Free Press, 256 p.
20. North, D. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, 152 p.
21. Crawford, S., Ostrom, E. A. (1995). Grammar of Institutions. *The American Political Science Review*. September, Vol. 89, No.3, 582-600.
22. Kettner, M. (2007). Deliberative democracy: from Rational Discourse to Public Debate. In: Goujon P., Lavelle S., Duquenoy P., Kimppa K., Laurent V. (eds) *The Information Society: Innovation, Legitimacy, Ethics and Democracy In honor of Professor Jacques Berleur s.j.*. IFIP International Federation for Information Processing, vol 233. Springer, Boston, 7-66.
23. Hanna, N. A (2018). Role for the State in the Digital Age. *Journal of Innovation and Entrepreneurship* 7, 5. URL: <https://doi.org/10.1186/s13731-018-0086-3>
24. Mazzucato, M. T. (2013). *he Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths*. London: Anthem Press, 261 p.
25. European Union. Communication of 8 December 1999 on a Commission initiative for the special European Council of Lisbon, 23 and 24 March 2000—eEurope—An information society for all. URL: <https://eur-lex>

- europa.eu/EN/legal-content/summary/eeurope-an-information-society-for-all.html
26. Holland, G. (2006). Information society: European considerations in economic and cultural contexts. *Library Philosophy and Practice*, Vol. 8, No. 2 (Spring 2006). URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/view-content.cgi?article=1085&context=libphilprac>
  27. Servaes, J. (2003). Te European Information Society: A wake-up call. In: *The European Information Society. A reality check*. Ed. by Servaes J. Bristol, Portland: Intellect Books, 11-32.
  28. Commission of the European Communities. Communication from the Commission on The Social and Labor Market Dimension of the Information Society. People First—the Next Steps. COM (97) 390. Brussels. 1997. URL: http://aei.pitt.edu/1228/1/living_work_gp_follow_COM_97_390.pdf
  29. Ströbele M., Leosk N., Trechsel A. Two countries, two decades, two outcomes: a brief comparison of e-government solutions in Estonia and Switzerland. Commissioned by Procivis. Zurich, xUpery Ltd. 2017. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/5fae427738578ff4a330efe3/60006196baac89849662a3c4_Procivis%20-%C2%A0eGovernment%20progress%20report%20for%20Switzerland.pdf
  30. Larsson, L. (1997). Estonia, the information society since 1997. URL: <https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/e-estonia-information-society-since-1997>
  31. Henten, A. & Kristensen, T. (2000). Information society visions in the Nordic countries. *Telematics and Informatics* 17(1-2), 77-103.
  32. Tapper, H. Information Society Strategy—Seeking New Solutions for Post-Modern Societies. The Case of Finland. URL: https://www.researchgate.net/profile/Helena-Tapper/publication/237556361_Information_Society_Strategy_-_Seeking_New_Solutions_for_PostModern_Societies_The_Case_of_Finland/links/5745be3d08ae298602f9e594/Information-Society-Strategy-Seeking-New-Solutions-for-PostModern-Societies-The-Case-of-Finland.pdf

Sergii Balan

*Institute of State and Law named after V. M. Koretsky
National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
<https://orcid.org/0000-0002-9421-7037>
e-mail: ser_balan@yahoo.com*

**SIGNIFICANCE OF POLITICAL INSTITUTIONS FOR THE
ESTABLISHMENT OF THE INFORMATIONAL STATE**

Abstract

The main focus of research efforts is aimed at finding institutional criteria, which allows classifying a certain state as an informational state, distinguishing it from the abstract concept of an information society. The purpose of the publication is to determine the fundamental role of political institutions in the establishment of an informational state and to identify current approaches to its constitution in the political sphere.

The author investigates the essence and role of institutions in the state and society, as well as their influence on the political process. It is argued that effective political institutions are particularly important for the functioning of democratic political regimes, as they must ensure that public institutions act clearly in line with their legal powers complying with the principles of transparency and accountability. The article describes one of the first attempts to measure an indicator of the state's «informationality», which was carried out by the Tokyo Research Institute RITE.

The article highlights the process of institutionalization of the information society within the boundaries of the European Union. It has been traced that measures to institutionalize the information state on the European continent began at the end of the 1990s. They implied development and adoption of strategic documents to determine the principles of state policy in the field of information management and implementation. Further steps to formalize the institutions of the informational state included liberalization of telecommunications and normative consolidation of social guarantees for citizens.

Keywords: informational state, information society, political institutions, institutionalization, transparency and accountability of government, democracy, freedom of speech, information security, public policy, public administration, legal regulation, state power.

Стаття надійшла до редакції 09.04.24

© Балан С. В., 2024